

La integració dels immigrants africans a la societat catalana

Enquesta encarregada per la Secretaria per a la Immigració

Desembre de 2002

RPEEO 278 b

ESTUDI SOBRE LA INTEGRACIÓ DELS IMMIGRANTS AFRICANS A LA SOCIETAT CATALANA

Objectius

Des de la Secretaria per a la Immigració hem elaborat un estudi sobre el grau d'integració dels immigrants d'origen africà residents a Catalunya en base als següents objectius:

Analitzar com les persones procedents del Marroc, de Gàmbia i de Senegal s'integren a Catalunya i per mitjà de quins processos s'han acomodats al nou medi social i cultural.

Conèixer el grau d'integració social i cultural dels immigrants africans a Catalunya, així com determinar els factors que intervenen en aquest procés.

Indagar en les opinions i les vivències que els propis immigrants tenen sobre el seu procés d'integració en la societat i cultura catalana.

Els entrevistats resideixen a Catalunya des de fa més de 4 anys. El treball de camp s'ha realitzat entre el 14 de maig i el 25 de juny de 2002.

L'índex d'integració global de la immigració a Catalunya

A partir de l'anàlisi de les entrevistes fetes, el concepte d'integració de la immigració a Catalunya s'ha concretat en 5 dimensions fonamentals :

1. **Benestar personal i actitud oberta.** Avalua el benestar físic i anímic de l'immigrant, així com la seva obertura a l'experiència i la seva disposició al contacte amb la població d'acollida. Un millor benestar personal i una actitud més oberta contribueixen a una millor integració. Aquesta dimensió es concreta en :

Benestar personal: la sensació de benestar físic i anímic de l'immigrant.

Actitud oberta a l'experiència: l'interès de l'immigrant per conèixer llocs i persones diferents, així com nous costums i noves idees.

Disposició al contacte: la manca de barreres actitudinals per compartir el veïnatge, l'habitatge, l'oci i la vida amb els ciutadans de Catalunya.

Alliberament de preocupacions: la tranquil·litat personal respecte de qüestions quotidianes com la situació administrativa, la necessitat de feina, de coneixement dels idiomes que es parlen a la societat d'acollida o l'habitatge, entre altres.

2. **Avaluació del projecte migratori.** Avalua la visió que tenen els immigrants de la decisió presa en el moment d'emigrar del seu país d'origen, i també la visió que tenen actualment de la convivència en el país d'acollida. Una millor avaluació del projecte migratori ajuda a un millor grau d'integració. Així cal desagregar :

Avaluació de la decisió migratòria: La valoració de l'acollida i l'aconseguint d'objectius, així com la sensació que no es limita al desenvolupament dels seus costums i de la seva cultura d'origen. A més, examina quina valoració fan de la decisió d'establir-se a Catalunya.

Valoració de la vida en la comunitat d'acollida: Valoració de la convivència quotidiana en la societat receptora, és a dir, de la tranquil·litat, la seguretat o del fet de sentir-se acceptat per aquesta nova comunitat en la que conviu, entre d'altres.

3. **Vinculació amb la societat d'acollida. Contempla fins a quin punt els col·lectius immigrants tenen lligams amb la societat d'acollida, en tant que compartint determinats valors ideològics, polítics, afectius i de superació, propis de les societats occidentals i democràtiques i, concretament, en la societat catalana.** Analitza també els lligams lingüístics, a nivell d'ús i coneixement, però també a nivell d'actitud vers les llengües que es parlen en la societat d'acollida. D'altra banda, estudia la projecció que les persones immigrades tenen en el país d'acollida, i els coneixements que tenen sobre aquesta societat, és a dir, sobre Catalunya. A més, mesura la normalització de les relacions personals i l'actitud vers l'ús dels recursos socials disponibles. D'aquesta manera, una major vinculació amb la societat d'acollida reporta una millor integració. Aquesta dimensió inclou diversitat d'aspectes :

Valors afectius: la importància que es dona a les relacions d'amistat i familiars, centrals en la cultura mediterrània.

Valors de superació: la centralitat del paper del treball i la formació com a elements claus en la construcció de la identitat a les societats competitives.

Actitud normalitzada vers l'ús dels recursos socials: una actitud normalitzada vers la utilització dels recursos per la recerca de feina, serveis sanitaris, escolars i drets polítics, com a element

important en una societat que gaudeix d'un estat de benestar i de dret.

Valors ideològics i polítics: el grau en el que els immigrants comparteixen i accepten diferents principis d'igualtat, respecte i no violència propis de les societats occidentals.

Llengües: ús, coneixement i importància. El progressiu coneixement i ús de les llengües que es parlen en la societat d'acollida, i la importància que se les hi dona, tant a nivell oral com en el consum de mitjans de comunicació.

Projecció a Catalunya: la voluntat dels immigrants de construir projectes de futur en la societat d'acollida, tant personalment com respecte els seus fills.

Coneixement de Catalunya: el coneixement que tenen els nous col·lectius residents en un país, de la seva història, els seus símbols, la seva actualitat o del seu món polític i sindical, entre altres.

Diversificació de la xarxa de relacions: la proximitat que els immigrants tenen amb persones de la nova societat en la que viuen.

Desvinculació dels valors de la cultura d'origen: en els processos d'integració, de qualsevol immigrant en una nova societat, independentment del seu origen cultural, el paper d'elements molt característics de les cultures d'origen perden importància. Aquest procés no ha d'implicar la desaparició d'aquests elements, sinó la difuminació del seu pes com a element central en la vida de la persona.

4. **Interès i sentiment per Catalunya.** Avalua fins a quin punt una persona immigrant s'interessa pels aspectes socials i culturals del país d'acollida, així com els seus sentiments favorables vers els trets identitaris de la societat en la que actualment viu. Com es lògic, un major interès i un sentiment de proximitat per Catalunya indica una millor integració. Aquesta és una dimensió o àmbit concret de la integració que s'ha mesurat directament amb ítems o preguntes, sense crear subdimensions o subindicadors.
5. **Sentiment d'integració.** Mesura el propi sentiment d'integració de l'immigrant a diversos nivells (municipal, català, espanyol i europeu). Com més integrada se senti la persona immigrada en els diversos àmbits territorials de referència del lloc on habita, millor és la seva integració global en aquesta societat.

RESULTATS :

Grau d'integració dels immigrants africans a Catalunya

L'índex d'integració global dels immigrants africans a Catalunya és de 6,04 (en una escala de 0 a 10)

1. Benestar personal i actitud oberta : 5,50

Benestar personal : 7,57
Obertura a l'experiència : 7,57
Disposició al contacte : 5,10
Alliberament de preocupacions : 2,04

2. Avaluació del projecte migratori : 6,71

Valoració de la vida en la comunitat d'acollida : 7,12
Avaluació de la decisió migratòria : 6,52

3. Vinculació amb la societat d'acollida : 6,21

Valors afectius : 9,44
Valors de superació : 9,04
Actitud normalitzada vers l'ús dels recursos : 8,57
Valors ideològics i polítics : 7,63
Llengües : ús, coneixement i importància : 6,97
Projecció a Catalunya : 6,30
Coneixement de Catalunya : 4,56
Diversificació de la xarxa de relacions : 2,97
Desvinculació dels valors de la cultura d'origen : 0,67

4. Interès i sentiment per Catalunya : 6,07

5. Sentiment d'integració : 6,03

Els factors de la integració dels immigrants africans a Catalunya

Les condicions de vida

- ☐ De tots els factors estudiats, **les condicions de vida dels africans a Catalunya són el factor que major impacte té en la seva integració.**

Entre ells, el factor que apareix com a cabdal és la formació dels immigrants.

En concret, les persones que han rebut formació en oficis, les que han rebut formació reglada i les que han estudiat en llengua catalana destaquen per tenir una millor integració. També millora la integració entre els que han estudiat castellà, però de forma menys intensa.

D'altra banda, destaca la millor integració de les persones que van assistir a escoles modernes en el seu país d'origen. A més, s'observa la tendència a una millora de la integració a mesura que l'immigrant ha assolit un nivell d'estudis més elevat abans de marxar del seu país. Cal dir, però, que la integració no es veu afectada pel fet d'haver assistit a escoles coràniques.

El segon element de les condicions de vida que influeix més és el **nivell d'ingressos mensuals de la llar** i, sobretot, la **percepció d'una millora econòmica respecte a la viscuda en el país d'origen.**

Com més estabilitat econòmica i sensació de progrés material viuen les famílies d'immigrants, major és el seu grau d'integració. A més, la millora és més intensa a partir de 720€ d'ingressos mensuals a la llar.

D'altra banda, **la situació administrativa amb la que els africans arriben a Catalunya és més influent en la seva integració que la situació administrativa actual.**

Les persones que van arribar sense necessitat de documentació o amb visat tenen una millor integració. Oposadament, les persones que van arribar en situació irregular, mostren una pitjor situació en aquestes dimensions de la integració.

Respecte a la situació administrativa actual, el més destacable és que **les persones que gaudeixen de nacionalitat espanyola o d'altres països europeus tenen una major integració.** En el pol oposat es roben els africans que estan a Catalunya en situació irregular.

La població immigrada que participa actualment del mercat laboral té una millor integració, en canvi, la població no activa - excepte els estudiants- i la població no ocupada té una pitjor integració.

En concret, les persones africanes dedicades a les feines de la llar i les que actualment estan a l'atur fan una pitjor avaluació del seu projecte migratori, mostrant un nivell d'integració força baix.

En canvi, aquells que partien d'una situació laboral precària com per exemple, estar aturats en el seu país d'origen, en general, tenen un major índex d'integració.

Els immigrants més satisfets amb la seva feina fan una molt millor avaluació del seu projecte migratori.

Una última qüestió relacionada amb la integració dels immigrants i les seves condicions de vida és la relacionada amb l'**habitatge**.

Les persones que viuen en un habitatge de propietat i les que consideren que el seu habitatge es troba en bon estat destaquen pel seu elevat nivell d'integració. Els immigrants que viuen en barris on la majoria dels veïns són catalans també.

El perfil

- **Les característiques relacionades amb el perfil dels africans, especialment les que fan referència a la composició de la seva llar i el lloc de naixement dels seus fills, així com la ubicació territorial dels immigrants a Catalunya, tenen un efecte important en la seva integració.**

En canvi, les característiques sociodemogràfiques, com el gènere, l'edat i la situació civil, no afecten significativament la seva integració, tot i alguns matisos que farem més endavant.

En primer lloc, el tipus de llar en la que viuen els immigrants africans influeix en la seva integració.

Així, independentment de la seva dimensió, les llars formades per parelles, i, en menor grau les llars monoparentals, destaquen per un major grau d'integració, respecte les llars sense nucli.

També és rellevant la qüestió dels fills.

A mesura que els immigrants tenen fills a Catalunya, hi ha més integració global. Com més fills han nascut al país, major és el grau d'integració. Fins i tot, també en els casos de reagrupament, la integració és major.

Les persones que han tingut tota la seva descendència a Catalunya estan més integrades que la resta, especialment que els que no han tingut cap fill aquí o només una part minoritària d'ells.

Un altre element diferenciador de la integració dels africans a Catalunya és la demarcació on resideixen.

Així, els immigrants africans residents a Lleida, i en menor grau els que viuen a Tarragona, destaquen per la seva baixa integració, especialment en comparació a la bona situació dels que viuen a la demarcació de Girona.

Concretament, a la demarcació de Lleida els immigrants presenten una pitjor integració en qualsevol de les dimensions testades, especialment pel que fa al seu benestar personal i la seva actitud oberta, l'avaluació que fan del seu projecte migratori i l'interès i sentiment que tenen per Catalunya. Cal dir, que en alguns punts, els que resideixen a Tarragona mostren una situació similar tot i que no tan rotunda.

D'altra banda, tot i que la grandària del municipi en què resideixen no afecta estadísticament el grau d'integració dels immigrants africans a Catalunya, s'observa una tendència segons la que els immigrants dels municipis més petits tenen una millor integració.

Finalment, malgrat que les característiques sociodemogràfiques no influeixen de forma determinant en el grau d'integració de les persones immigrades, existeixen alguns matisos.

Així, entre els homes hi ha una relativa millor vinculació amb la societat d'acollida, mentre que les dones fan una millor avaluació del seu projecte migratori.

Al mateix temps, les persones majors de 49 anys mostren més dificultats d'integració, sobretot en el referent al benestar personal i per mostrar una actitud menys oberta, a més de mantenir menys lligams amb la societat catalana.

El procés migratori

- ☐ **El procés migratori viscut pels africans també té força relacions amb el seu grau d'integració a Catalunya.**

Destaquen sobretot la qualitat de la informació que es té sobre Catalunya abans d'arribar-hi i del volum d'informació que es té sobre Catalunya i Espanya.

La motivació per la qual els africans s'estableixen a Catalunya i l'època en què van arribar genera també efectes importants.

Concretament, **les persones que tenien informació adequada a la realitat de Catalunya, és a dir, de qualitat, destaquen per tenir una millor integració al país**, derivada tant de gaudir d'un millor benestar personal i una actitud més oberta, fer una millor avaluació del projecte migratori, tenir una vinculació més forta amb la societat d'acollida, un interès i sentiment per Catalunya més intens i un major sentiment d'integració.

En canvi, tenir informació molt adequada sobre Espanya, no influeix en el propi sentiment d'integració ni en la vinculació social dels immigrants amb Catalunya.

D'altra banda, com millor informació es té sobre Catalunya i Espanya abans d'emigrar millor és la integració dels africans.

La quantitat també influeix. Com més informació és té millor és la integració. S'observa que les persones que no tenien informació sobre Catalunya o en tenien poca, tot i que en tinguessin molta o força sobre Espanya, tenen una pitjor integració.

La motivació per la qual una persona s'estableix a Catalunya – raons de la tria - afecta més intensament la seva integració que la raó per la qual emigren dels seus països – raons de la marxa -.

Així, **les raons afectives i de proximitat amb el país afecten positivament el nivell d'integració**, com per exemple el fet que Catalunya sigui un lloc que els hi agrada i el fet de tenir-hi coneguts (no familiars).

En canvi, **els que s'estableixen principalment per què és un lloc on hi ha feina, i en segon lloc, els que van establir-s'hi per reagrupament familiar, tenen una pitjor integració**, perquè, mostren un pitjor benestar personal i una actitud menys oberta, fan una pitjor avaluació del projecte migratori, tenen una menor vinculació amb la societat d'acollida i menys interès i sentiment per Catalunya.

D'altra banda, si bé la raó per la qual una persona emigra del seu país d'origen no influeix estadísticament en el seu nivell d'integració global, si que hi ha elements tendencials a destacar.

Quan el principal motiu per emigrar és el reagrupament familiar, i en menor grau, quan es deu a la cerca de feina, hi ha una menor vinculació amb la societat d'acollida.

Oposadament, entre els que van emigrar buscant una millor qualitat de vida o per altres raons diverses com ara estudiar o conèixer món, es dóna una vinculació amb la societat catalana més intensa.

Al mateix temps, l'època en què els africans van arribar a Catalunya influeix en la seva integració més enllà que l'antiguitat que tenen en el país.

De fet, no s'observa una progressió del grau d'integració en funció de l'antiguitat en el país d'acollida, excepte entre **els africans que van arribar en l'època de construcció de la Catalunya olímpica (entre 1986 i 1991) tenen una millor integració.**

Finalment, hi ha tot un seguit de condicions relacionades amb el procés migratori dels africans a Catalunya que no afecten significativament la seva integració, però que indiquen alguns punts sobre els que cal reflexionar.

D'una banda, les persones nascudes a Gàmbia i Senegal mostren lligams menys intensos amb la societat, i especialment les persones d'ètnia manding, en comparació a les persones nascudes al Marroc.

D'altra banda, els africans que van arribar a Catalunya més joves, amb menys de 25 anys, gaudeixen d'una millor integració.

Finalment, el contacte amb el país d'origen no implica grans diferències en el grau d'integració de les persones vingudes de l'Àfrica, tot i que les persones que visiten el seu país d'origen amb menys freqüència mostren major interès i sentiment per Catalunya.

La religió i la participació

- Les característiques menys influents en la integració dels immigrants africans són les relacionades amb la seva pràctica religiosa i la seva participació social.** Així i tot, hem detectat alguns aspectes cívics i religiosos que volem destacar.

En primer lloc, cal dir que **hi ha un descens significatiu del grau d'integració global a mesura que la pràctica religiosa s'intensifica.**

En segon lloc, **els immigrants que participen en alguna entitat o associació tenen una millor integració**, sobretot en quant al nivell de vinculació amb la societat d'acollida, especialment si l'entitat en la que hi participen, es compon per socis immigrants i catalans.

Percepció de Catalunya i opinió dels immigrants africans sobre la integració

Percepció de Catalunya

- ☐ **El 45,8% dels immigrants africans que resideixen a Catalunya considera que hi ha diferències entre Catalunya i Espanya.**

Cal dir que un volum important no percep cap diferència (39,7%), però també que el 13,7% no és capaç de posicionar-se en aquesta qüestió.

- ☐ **El contingut de les diferències expressades entre Catalunya i Espanya és majoritàriament positiu per Catalunya.**

Les persones que pensen que hi ha diferències entre Catalunya i Espanya tenen una major integració a Catalunya que els immigrants que no perceben cap diferència o els que no poden opinar.

- ☐ **No hi ha un únic factor diferencial entre Catalunya i Espanya, sinó diversitat d'opinions.**

En concret, tres qüestions són les més mencionades espontàniament:

D'una banda, **el 34,8% menciona diferències de tipus cultural** entre Catalunya i Espanya, principalment relacionades amb l'idioma (28,7%) i en menor grau amb altres aspectes de la cultura i la història de Catalunya (16,2%).

En segon lloc, **el 32,0% destaca les diferències relacionades amb l'economia, el treball i el nivell de vida**. En aquest sentit, són mencionades per igual les majors oportunitats de feina i les millors condicions laborals que hi ha a Catalunya (17,5%) i el millor nivell de vida i econòmic (15,8%) d'aquest país.

En tercer lloc, es **comenten aspectes relacionats amb el tarannà dels catalans (30,4%)**. Aquest aspecte, però, inclou diferents qüestions com les diferències del caràcter (13,5%) la mentalitat, (7,9%) el tracte tolerant (4,6%) o el grau d'obertura/tancament dels ciutadans (1,5%/4,3%).

A força distància es mencionen diferències com els hàbits, costums i forma de vida (17,8%) o el paper més favorable de les institucions públiques respecte als drets dels immigrants (11,4%)

Opinió sobre la integració

- ☐ Existeix a més, l'interès conèixer allò que els propis immigrants africans proposarien a la resta de ciutadans catalans i al seu propi col·lectiu per afavorir la seva integració social i cultural.

- ☐ **Respecte al que s'ha de fer des de la ciutadania catalana per integrar els africans, no hi ha una única demanda sinó tres idees fonamentals:**

En primer lloc, es destaquen les **actuacions en aspectes bàsics (41,8%)**, com facilitar llocs de treball, donar ajudes en general i prestacions, facilitar l'accés a l'habitatge o donar suport a la seva formació.

El segon aspecte té un caràcter de convivència cívica (36,9%). Els immigrants africans reclamen un respecte cap els costums, cultura i religió propis i una millora en el tracte, en to d'igualtat i sense prejudicis.

La tercera qüestió destacable del que cal que faci Catalunya per millorar la integració africana té a veure amb els seus drets polítics i cívics (35,3%), ja sigui a través de la reforma de la Llei d'Estrangeria, la regularització de persones sense papers o altres drets de desenvolupament de la personalitat cultural i religiosa d'origen.

- ☐ En relació amb el que haurien de fer els immigrants africans per integrar-se millor a Catalunya, els propis implicats destaquen una varietat d'idees.

El 33,1% proposa el respecte que els africans han de tenir pel que és la societat i la cultura catalanes.

La segona idea té a veure amb els valors de l'educació i el treball com a fórmules d'integració, proposada pel 22,2% dels immigrants.

L'actitud cívica, de correcció, i d'urbanitat (no beure en excés, ni prendre drogues, ni robar, etc.) és mencionada explícitament pel 18,0% dels africans.

El 14,8% dels immigrants afirma que aprendre les llengües que es parlen a Catalunya és una bona fórmula d'integració.

Altres aspectes mencionats que cal ressaltar, són la necessitat que veuen els africans que els immigrants estiguin predisposats al canvi i l'adaptació (12,6%), que respectin les normes i el dret de Catalunya (11,1%), que participin políticament i ciutadana (8,0%) i que es relacionin i interessin pels catalans (6,3%).